

частки відсотків за короткостроковими кредитами для малого та середнього бізнесу, що в середньостроковій перспективі допоможе скоротити частку зобов'язань.

Анотація. В статті досліджені джерела фінансового забезпечення підприємств малого і середнього бізнесу (МСБ), проаналізовані їх склад і структура. Визначено роль власного капіталу, зобов'язань і державної підтримки як джерел фінансового забезпечення підприємств МСБ на сучасному етапі в Україні.

Ключові слова: фінансове забезпечення, малий і середній бізнес (МСБ), кредитування, власний капітал МСБ, зобов'язання МСБ

Abstract. The article is devoted to the study of the sources of financial security for small and medium business (SMB) and the analysis of their composition and structure. The role of equity capital, obligations and governmental support is identified as the sources of the financial security of the small and medium companies at the present stage in Ukraine.

Key words: financial security, small and medium business (SMB), lending, equity capital SMB, obligations SMB

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ващенко К. О. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: національна доповідь. / К. О. Ващенко, З. С. Варналій, В. С. Воротін, В. М. Геєць, О. М. Кужель, О. В. Лібанова. – К. : Держкомпідприємство, 2012. – 52 с.
2. Варналій З. С. Конкуренція і підприємство : монографія / З. С. Варналій. – К. : Знання України, 2015. – 463 с.
3. Буряк П. Ю. Змістовне вираження та складові фінансового механізму інтегрованих підприємницьких структур / П. Ю. Буряк, О. В. Лівіновська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – Вип. 1. – С. 132–137.
4. Опарін В. М. Сучасна українська наукова школа публічних фінансів / В. М. Опарін, В. М. Федосов, П. І. Юхименко // Фінанси України. – 2015. – № 11.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
7. Панцир С. І. Мале та середнє підприємництво: статистичний і політичний огляд та медіа аналіз (Вінницька, Дніпропетровська, ІваноФранківська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області) / [Панцир С. І., Кульчицька К. А., Різниченко К. М., Шуміхін С. В.]. – К., Центр міжнародного приватного підприємництва, 2015.

УДК 336.02

ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ЯК ЗАПОРУКА СТАБІЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Р. М. Нешко, В. І. Матвійчук

Анотація. Стаття присвячена визначенню сучасного стану податкової безпеки України як одного з підсистемних елементів фінансової безпеки держави. Визначено особливості структури податкової безпеки та ланцюговий вплив на загальну фінансову безпеку через недосконалу податкову політику. Проведено аналіз рівня податкової безпеки в Україні, виявлено існуючі проблеми та запропоновано рекомендації щодо підвищення її рівня та рівня фінансової безпеки України в цілому.

Ключові слова: податкова безпека держави, фінансова безпека, податкова політика.

Вступ. Необхідність забезпечення фінансової безпеки стає ще більш актуальним питанням через проблему швидкої глобалізації світової економіки, що викликає можливість виникнення дисбалансу конкуренції, та монополізацію ринку окремими державами, яка порушить середовище конкурентного співіснування країн.

Сьогодні, в умовах складної економічної ситуації в Україні, яка викликана дефіцитом власних ресурсів та скороченням ділової активності бізнесу, виникає необхідність прийняття рішучих дій, які спрямовані на забезпечення гідного рівня фінансової безпеки та, особливо, її податкової складової.

Основний розділ. В процесі входження України у світові інтеграційні процеси поняття фінансової безпеки набуває максимальної актуальності. Фінансова безпека являє собою систему показників, що забезпечують ефективне функціонування фінансової системи та її захищеність через призму дотримання балансу між рекомендованими та фактичними значеннями показників [1, с 84].

На сучасному етапі спостерігається послаблення фінансової безпеки держави, яке викликане, в першу чергу, внутрішніми системними змінами кожного структурного елемента фінансової безпеки (рис. 1).

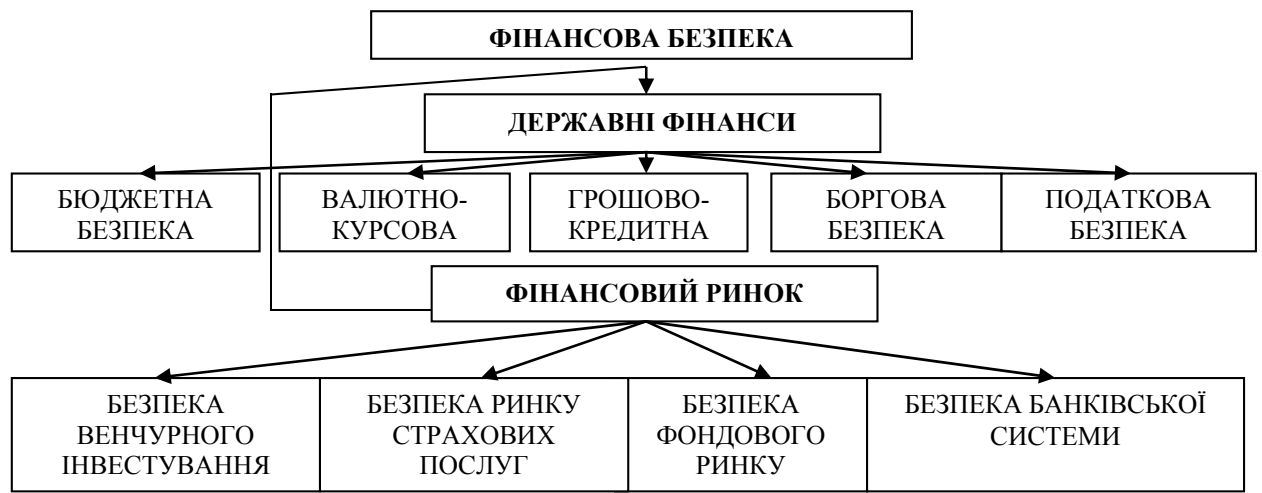

Рис. 1. Складові фінансової безпеки держави

З метою забезпечення фінансової безпеки держави важливим моментом виступає здійснення постійного моніторингу її головних індикаторів. Забезпечення такого процесу моніторингу можна досягти за рахунок методичного забезпечення вимірювання показників фінансової безпеки, порівняння їх з граничними значеннями та використання кількісних параметрів для підготовки аналітичних матеріалів та наукового обґрунтування прийняття управлінських рішень.

Відповідно до «Методичних рекомендацій щодо оцінки рівня економічної безпеки України» [2], яка розроблена Національним інститутом проблем міжнародної безпеки, запропоновано методику розрахунку індикаторів фінансової безпеки.

За методикою, стабільність фінансової безпеки визначається багатьма чинниками:

1) рівень інфляції – виявляється у зростанні цін, що спричиняє знецінення коштів та зменшує купівельну спроможність населення та суб'єктів бізнесу (рис. 2).

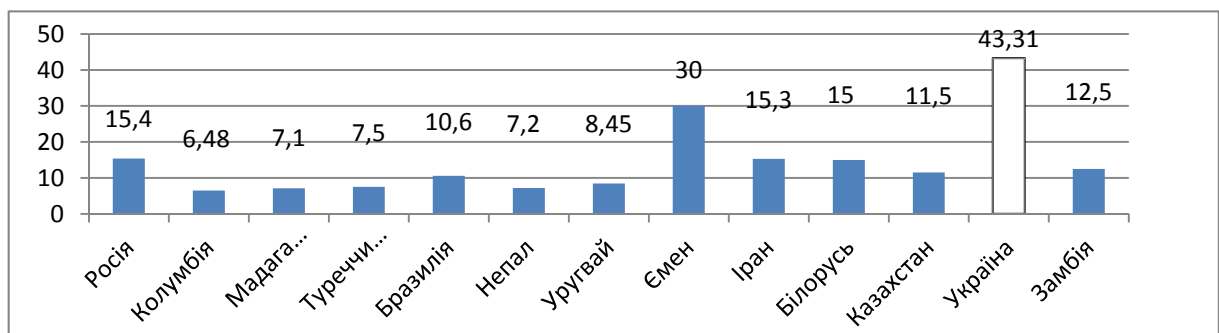

Рис. 2. Рівень інфляції в країнах в 2015 році, % до ВВП

Рівень інфляції в Україні визначається Статистичним комітетом України та розраховується у відсотках, залежить від зміни вартості споживчого кошика основних товарів (індекс споживчих цін).

2) своєчасність та спроможність погашення державою боргів визначається через граничне значення співвідношення боргів до ВВП. У міжнародній практиці визначено борг «безпечним», якщо він не перевищує 60% від ВВП [1]. В Україні, на жаль, така рекомендація не виконується (рис.3).

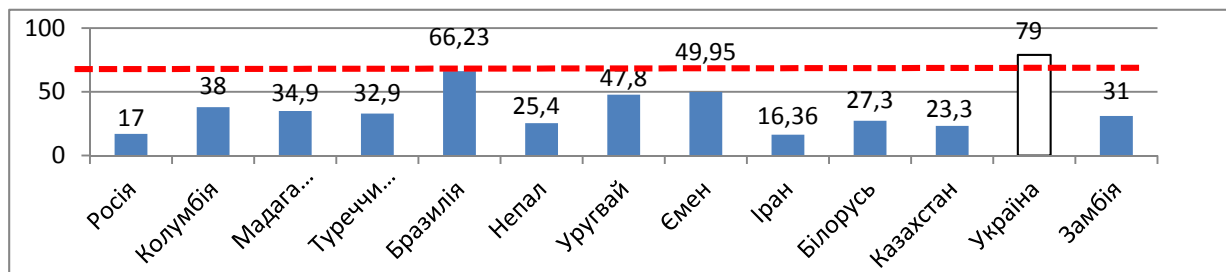

Рис. 3. Рівень заборгованості країн в 2015 році, % до ВВП

3) дефіцит державного бюджету – це перевищення видатків бюджету над його доходами. Рівень дефіциту бюджету визначається відношенням обсягу дефіциту (BD) до обсягу річного ВВП (GDP) (рис. 4):

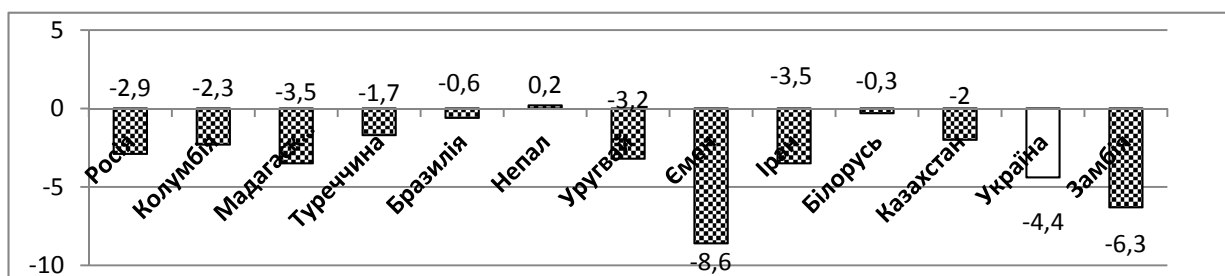

Рис. 4. Рівень бюджетного дефіциту країн в 2015 році, % до ВВП

4) рівень монетизації економіки – цей показник фактично відображає рівень забезпечення економіки держави грошовими ресурсами. Даний показник визначається у відсотках як відношення обсягу грошової маси за агрегатом М3 (MS M3) до річного обсягу ВВП (рис. 5):

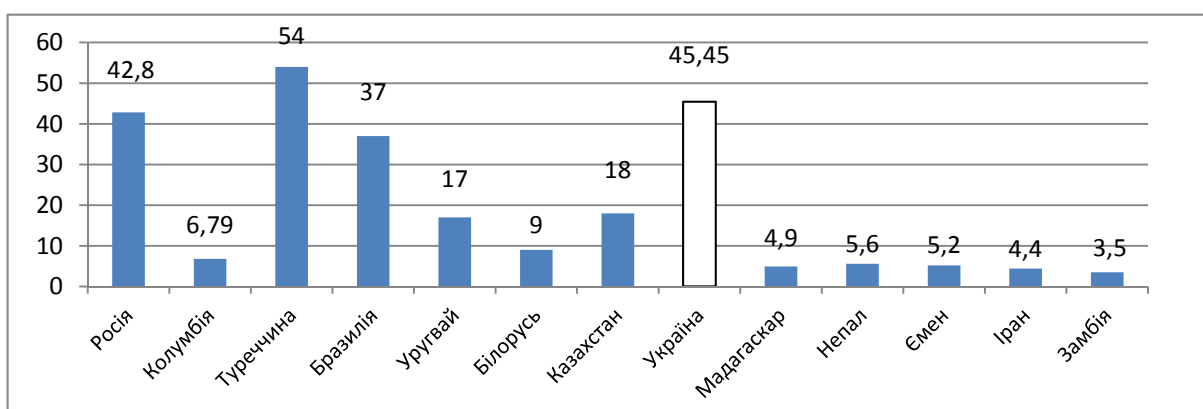

Рис. 5. Рівень монетизації економіки країн в 2015 році, % до ВВП

5) вартість банківських кредитів – визначається річними відсотками, що сплачує позичальник комерційному банку за користування кредитами (рис. 6). Привабливість

кредитування залежить від рівня відсоткової ставки, що безпосередньо формується від облікової ставки центрального банку.

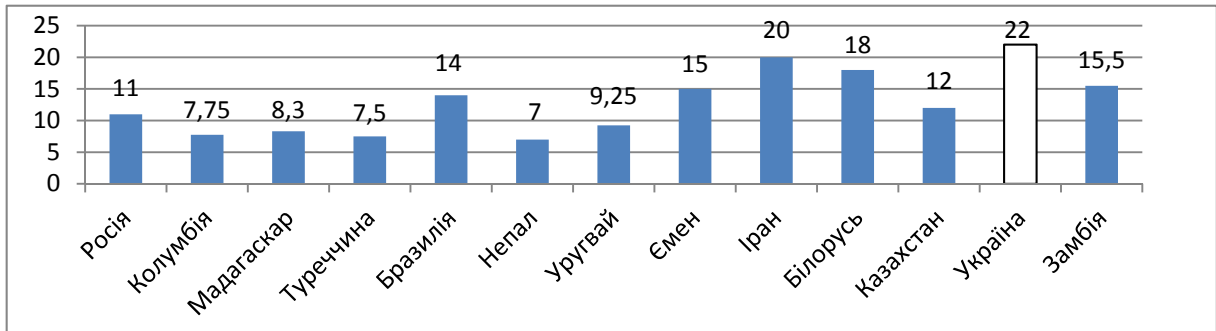

Рис. 6. Рівень ставок кредитування в країнах в 2015 році, % до ВВП

б) міжнародні резерви центральних банків – від рівня таких резервів залежить зовнішня стабільність національної валюти, яка визначається стабільністю її валютного курсу стосовно інших валют, а також зовнішня платоспроможність держави стосовно погашення і обслуговування зовнішніх боргів (рис. 7).

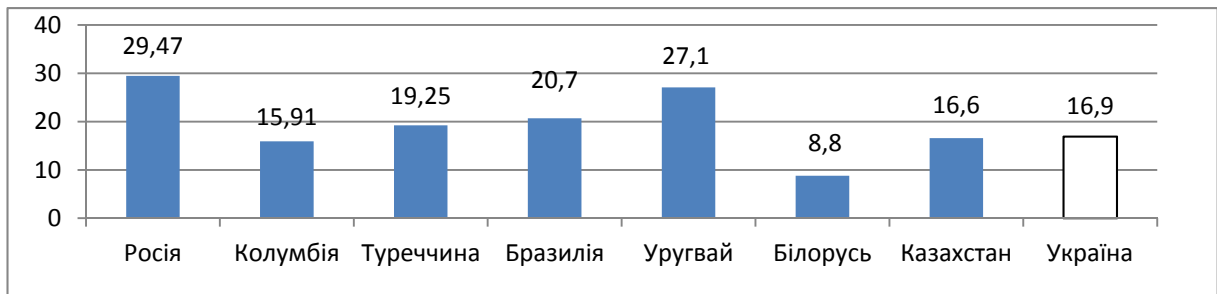

Рис. 7. Рівень міжнародних резервів країн в 2015 році, % до ВВП

Отже, фінансова безпека являє собою такий стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, валютної, банківської та податкової системи, який може забезпечити ефективне функціонування держави, підтримуючи її економічну стійкість в глобальному середовищі.

Розглядаючи детально структуру фінансової безпеки держави можна визначити одним із важливих її елементів податкову безпеку, яка через її фіскальну функцію направлена на наповнення бюджету та забезпечення можливості виконання державою своїх обов'язків в повній мірі.

Так, за В. Іщенко «податкова безпека - це частина фінансової безпеки держави, яка визначається наявністю сформованої податкової системи, оптимальним рівнем оподаткування, що забезпечує достатнє наповнення за рахунок податкових надходжень дохідної частини бюджету для виконання державою своїх функцій, а також забезпечує розвиток реального сектору економіки та соціальний захист населення» [3, с. 36]. За думкою Л. Петренко «податкова безпека – це стан податкової системи, який характеризується стійкістю і стабільністю всіх її елементів, що передбачає спроможність захищати економічні інтереси держави і протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, можливість реалізації і розвитку податкового потенціалу країни, ефективне використання конкурентних переваг податкової системи в умовах глобалізації»[4, с. 89]. Д. Тихонов визначає податкову безпеку як «стан економіки та інститутів влади, при якому забезпечується гарантоване надходження податкових платежів до бюджету, забезпечує захист національних інтересів, соціальну спрямованість податкової політики, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів»[5, с. 160].

На підставі вивчення наукових поглядів сучасних вчених можна прийти висновку, що податкова безпека являє собою таку податкову політику, яка направлена на виконання плану по наповненню бюджету.

Податкова безпека займає одне із ключових місць в системі складових фінансової безпеки держави через свій ланцюговий характер впливу, тобто, у разі нестабільності податкової безпеки втрачається рівновага бюджетної, боргової, грошово-кредитної та інших видів безпеки (рис. 8).

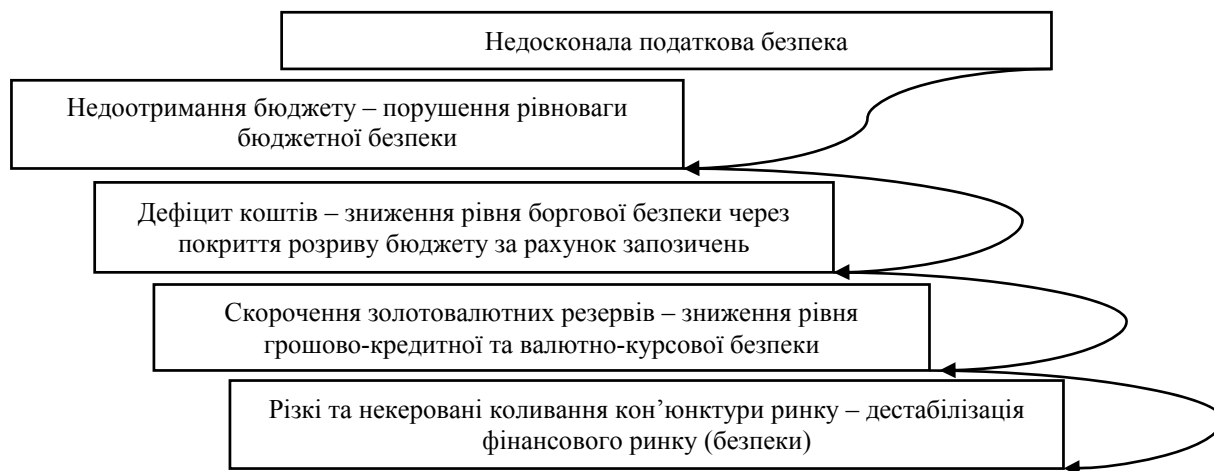

Рис. 8. Вплив податкової безпеки на стан фінансової безпеки держави

Недосконалість податкової безпеки визначається через неефективність податкової політики, котра практично унеможлиблює реалізацію стратегічних пріоритетів фінансової безпеки.

Податкова політика є основним інструментом створення в Україні стабільної системи оподаткування, завданням якої є забезпечення достатнього обсягу надходжень платежів до бюджетів усіх рівнів, ефективного функціонування економіки держави, справедливого підходу до оподаткування всіх категорій платників податків, а також створення умов для подальшої інтеграції України у світове співтовариство [6, с. 7].

Головними чинниками, котрі формують загрози для фінансової безпеки з боку недосконалої податкової безпеки та її складової – податкової політики, є:

- високий рівень тіньової економіки;
- відсутність ефективного механізму скорочення податкового боргу;
- незважений механізм надання податкових пільг;
- недовіра методів боротьби з незаконним обігом підакцизних товарів та із заниженням бази оподаткування;
- низька податкова культура.

Запропонований перелік чинників є неповним, але виділені чинники є досить масштабними та такими, котрі потребують вирішення. За даними Мінекономрозвитку, частка тіньової економіки в січні-червні 2016 року склала 35% до ВВП, що вказує на досить значне недоотримання бюджету та ослаблення можливостей виконання державою своїх повноважень [7].

Розглядаючи розмір податкового боргу, який за три останніх роки зріс майже в 4 рази, можна констатувати факт недовіри податкових органів щодо його скорочення. Так, за даними Рахункової палати України, на початок 2017 року загальна сума податкового боргу склала близько 59 млрд. грн. і в перспективі – лише його збільшення.

В таблиці 1 представлено результати розрахунку індикаторів стану податкової безпеки на підставі «Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» від

29 жовтня 2013 р. № 1277, запропонованої Міністерством економічного розвитку і торгівлі (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори стану податкової безпеки України

Індикатори	Результати розрахунку, %			Граничне значення, %
	2014	2015	2016	
Рівень концентрації податкових надходжень у доходах Державного бюджету (%)	78,9	77	82,3	>60
Рівень концентрації податкових надходжень від зовнішньої діяльності у доходах Державного бюджету (%)	3,5	7,5	3,3	<30
Рівень оподаткування на економіку країни (%)	17,9	20,7	25	<30
Рівень втрат Державного бюджету від пільгового оподаткування (%)	1,5	2,2	3,4	<30
Рівень податкового боргу платників податків(%)	7,2	9	11,7	<10
Коефіцієнт результативності адміністрування податкових надходжень	94	111,7	103,6	>100
Коефіцієнт інвестиційної віддачі податкових пільг підприємств з інвестиціями	75,2	77,4	87,2	>100
Рівень тінізації економіки (% до ВВП)	31	33	35	<30

Відповідно до таблиці 1, не відповідають граничному значенню лише два індикатори: рівень концентрації податкових надходжень у доходах Державного бюджету та рівень тінізації економіки із восьми по всім рокам. Близькі до переходу граничного стану, в негативний бік, 3 індикатори. Отримані результати підтверджують необхідність прийняття рішень щодо удосконалення податкової політики та підвищення податкової безпеки держави.

Для підвищення рівня фінансової безпеки України та її складової – податкової політики, вважається важливим запровадити ряд заходів:

- визначення на законодавчому рівні критеріальних вимог щодо допустимого стану податкової безпеки – пропонується взяти за основу «Методику розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 р. № 1277 за Міністерством економічного розвитку і торгівлі, причому, пропонується зменшити граничний рівень тінізації економіки до 20% та рівень податкового боргу до 5%.

- стабілізація податкового законодавства в області змін податкових ставок – зменшення податкової ставки на заробітну плату, ЄСВ, зменшення термінів і бази оподаткування та забезпечення більш жорстких покарань за порушення податкового законодавства;

- активне проведення політики з підвищення рівня податкової культури, інформування населення щодо особливостей стягнення того чи іншого податку на електронних ресурсах, телебаченні, газетах і т.д.;

- створення в регіонах державних консалтингових центрів фіскальних органів, котрі зможуть надавати не тільки безкоштовну, але і платну допомогу (котрі будуть дешевше приватних) в сфері податків;

- зниження податкового боргу за рахунок стягнення з приватних підприємств-боржників – через механізм поступового списання коштів з рахунків або відчуження майна, інших активів на користь держави у судовому порядку;

- проведення приватизації державних підприємств, котрі не несуть стратегічної важливості та отримували збиток більше 5 років (зادля зменшення витрат з державного бюджету).

Отже, забезпечення стабільної податкової безпеки можливо в тому випадку, коли державними органами буде розроблена та впроваджена ефективна податкова політика та прийняті ряд мір щодо її підтримки.

Запропоновані рекомендації дозволяють підвищити рівень податкової безпеки, котра направлена на забезпечення нормального функціонування податкової політики та забезпечення фіскальної функції. Стабільна податкова безпека є запорукою успішного функціонування економіки та підтримки належного рівня фінансової безпеки держави.

Аннотация. Статья посвящена определению современного состояния налоговой безопасности Украины, как одной из подсистемных элементов финансовой безопасности государства, особенностей ее структуры и цепного влияния на общую финансовую безопасность через несовершенную налоговую политику. Проведен анализ уровня налоговой безопасности в Украине, выявлены существующие проблемы и предложены рекомендации по повышению ее уровня и финансовой безопасности Украины в целом.

Ключевые слова: налоговая безопасность государства, финансовая безопасность, налоговая политика.

Abstract. The article is devoted to definition of the modern state and tax safety of Ukraine as one of the systemic elements of financial safety of the state, peculiarities of its structure and chain impact on the overall financial safety through imperfect tax policy. The analysis of the level of tax safety in Ukraine, identified existing problems and suggested recommendations to improve its level of financial safety of Ukraine in general.

Keywords: tax safety of the state, financial safety, tax policy.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Neshko R. The concept of national financial security and methods of its evaluation / R. Neshko, V. Matviychuk // ECONOMIC AND LAW PARADIGM OF MODERN SOCIETY. – 2016. – P. 84-93.
2. Наказ Міністерства економіки України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME07222.html.
3. Іщенко В. В. Податкова складова фінансової безпеки держави / В.В. Іщенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 37. – С.35-40.
4. Петренко Л. М. Податкова безпека як складова фінансової безпеки держави / Л.М. Петренко // Моделювання та інформаційні системи в економіці: зб. наук. праць; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана»; відп. ред. В.К. Галіцин. – 2012. – Вип. 86. – С.89–98.
5. Луценко І. С. Методичний підхід до оцінювання рівня податкової безпеки держави / І. С. Луценко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. - № 12. – С. 159-163.
6. Адонін С. В. Поняття державної податкової політики в Україні / С. В. Адонін // Держава та регіони: Економіка та підприємництво.- 2011.- № 5. – С. 5-10.
7. Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2017/02/14/620881/>
7. Висновок про стан виконання Закону «Про державний бюджет України» на 2016 рік у першому півріччі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.acrada.gov.ua/doccatalog/document/16749631/165_DBU2016_1prv

УДК 331.21

ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ПОЛИТИЧЕСКИХ И ЭКОНОМИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ НА СТАБИЛЬНОСТЬ ОПЛАТЫ ТРУДА

Р. И. Рудницкий, А. А. Ступина

Аннотация. В данной статье исследованы теоретические аспекты по организации системы оплаты труда. Выявлено и проанализировано влияния современных политических и экономических условий на стабильность оплаты труда. Предложены способы снижения влияния факторов на формирования и стабильность оплаты труда персонала.

Ключевые слова. Оплата труда, мотивация, инфляция, банкротство, прожиточный минимум.

Введение. На сегодняшний день экономика Украины находится в глубоком экономическом кризисе. Наблюдается значительный спад производства,